

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Oscar Wilde: Šťastný princ a jiné pohádky

Autor práce: Šárka Radová

Vedoucí práce: doc. Ludvík Vacek, akad. mal.

České Budějovice 2013

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum
studenta

Podpis

Anotace

Cílem této práce je nové výtvarné pojetí literárního díla "Šťastný Princ" irského spisovatele O. Wilda. Teoretická část seznamuje se životem autora, obsahem a aktuálností zvoleného námětu a využitím podobných námětů v praxi. Pojednává též o dosavadním ilustračním zpracování zmíněné publikace a poukazuje na tvorbu několika předních umělců, v níž jsem našla inspirační podněty. Praktická část seznamuje s postupem práce; tvorbou návrhů, užitou grafickou metodou a zhotovením leporela.

Abstract

The main objective of the submitted thesis is a new artistic conception of the literary work entitled "The Happy Prince" written by an Irish writer Oscar Wilde. The theoretical part focuses on the author's life, the content and currency of the selected topic, as well as on the employment of simile topics in the pedagogical practice. The thesis also introduces the existing illustrative interpretation of the aforesaid publication and refers to the works of several well-known artists which inspired the author. The practical part defines the working procedure, creation of designs, application of graphic arts methods and creation of the concertina book.

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. Vackovi za metodické vedení práce a rady ohledně technologického postupu. Panu MgA. Stolbenkovi za odbornou pomoc při digitální úpravě grafických listů a tvorbě leporela a všem svým blízkým, kteří mi byli skrze svoji podporu a víru velikou oporou.

Obsah

Kapitola 01 Úvod	5
Kapitola 02 Oscar Wilde a "Šťastný princ"	6
Kapitola 03 Dosavadní ilustrativní pojednání "Šťastného Prince"	8
Kapitola 04 Šťastný Princ na rádiových vlnách, jevišti a filmovém plátně	10
Kapitola 05 Inspirační zdroje: Vybraní autoři české ilustrace a jejich tvorba	16
Kapitola 06 Inspirační zdroje	18
06. 01. Jiří Trnka	18
06. 02. Adolf Born	18
06. 03. Kamil Lhoták	19
06. 04. Josef Váchal	19
Kapitola 07 Výchozí podněty	20
Kapitola 08 Leporelo	27
Kapitola 09 Realizace leporela	28
09. 01. Rozbor použité grafické metody	28
09. 02. Další úpravy	29
09. 09. Jiné výtvarné možnosti a úpravy	30
Kapitola 10 Využití v pedagogické výtvarné činnosti ZUŠ	33
Kapitola 11 Závěr	36
Kapitola 12 Použitá literatura	36
12. 01. Tištěné zdroje	36
12. 02. Internetové zdroje	36
Kapitola 13 Přílohy	38

Kapitola 01 Úvod

Má diplomová práce usiluje o nové ilustrační pojetí literárního díla "Šťastný princ" irského spisovatele Oscara Wilda. Pohádky a příběhy provází život každého jedince a zatím, co obsah bývá podobný, mění se forma jejich zpracování. Při mé praxi v oboru Výtvarná výchova na ZUŠ Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci, byly právě pohádky hotovou studnicí nápadů a inspirace, nehledě na to, že tento námět se u dětí (1. stupně určitě), setkává se značným nadšením a úspěchem. Právě v době konání své praxe jsem se rozhodla "Šťastnému Princí" dát nové výtvarné pojetí a formu leporela. Příběh, kterým se hodlám zabývat, je multizánrové dílo, ve které se snoubí prvky klasické pohádky s dramatem a satirou. Vzhledem k jeho hojným překladům, lze soudit, že neztrácí na své oblibě a jeho obsah stále oslovuje dnešní generace.

Kapitola 02 Oscar Wilde a "Šťastný Princ"

Oscar Wilde (vlastním jménem Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde) narozený 16. 10. 1854 v Dublinu, proslul jako anglický dramatik, prozaik, básník, esejista. Úspěšně absolvoval na univerzitách v Dublinu (Trinity College) a na Oxfordu, obor Klasická filologie. Manželstvím s Constance Lloydovou měl zajištěný bezstarostný finančně zabezpečený život. Oponoval přísným pravidlům a morálce v tehdejší sešněrované viktoriánské Anglii. Na jeho literární tvorbu a způsob života měly vliv dekadentní názory (literární díla Rosettiho, Baudelaira, ...), s nimiž se seznámil v dobách svých studií. Zemřel 30. 11. roku 1900 v Paříži.¹

V období nouze a tvrdé práce vytvořil soubor pohádek nazvaný "Šťastný princ a jiné pohádky". Při jejich tvorbě se neinspiroval již existujícími prameny. Ve Wildově světě ne vždy vyhraje dobro a zlo není poraženo. V jeho rukopisech prosvítá jemná ironie a hořkost, závěry mívají naivní náboženské vyústění, které je zde ovšem použito za pouhým uměleckým literárním účelem.²

Šťastný princ je ideální prototyp "wildových pohádek". Hořká, poetická, ironií protkaná kritika společnosti. Kromě tohoto, pro Wildeho typického, rukopisu, je zde citlivě podán příběh dvou "postav", jež jsou jádrem vyprávění. Dalo by se říci, že celá pohádka, je vlastně rozhovorem sochy "Šťastného Prince" a vlašťovky. Soucitný "vševidoucí" Šťastný Princ je zde pohybovým omezeným statickým prvkem, jehož silné altruistické tužby naplní vlašťovka. Oba se tak v jistém smyslu, pod vzájemným vlivem stávají jedním celkem, který mění životy jiných, ať už na krátkou či dlouhou dobu. Jak je již zmíněno, přestože je tato pohádka od základu Wildovým, ničím neinspirovaným, literárním dílem, dá se zde přesto naleznout i pár zajímavých odkazů, ať již na jiná literární díla (např. část, ve které vystupuje, chudá prodavačka zápalek - viz Prodavačka zápalek od

¹WILDE, O., *Ideální manžel*, s. 129 – 130.

²WILDE, O., *Šťastný princ a jiné pohádky*, s. 104., 106.

Hanse Christiana Andersena), nebo na autorův osobní život (socha Šťastného Prince byla zhotovena na počest jistého nejmenovaného "šťastného" prince, žijícího v nevědomé sladké zabezpečené blaženosti, jehož duše, byla uvězněna v těle sochy a vystavena nepřilíš půvabné realitě skutečného světa. I Oscar Wilde zakusil ve svém životě oba extrémní body, od chvil největšího štěstí, po největší bídu). Příběh je i přes svůj dovětek v názvu... *"Šťastný princ a jiné POHÁDKY"*, vícežánrový. "Pohádka" je tak vesměs satirou i dramatem a v rukou dalších interpretů se může stát i něčím jiným. Toto literární dílo (i autor sám) neustále oslovuje další čtenáře, soudě dle četnosti jeho překladů a hojnosti a rozmanitosti ilustrativních podání. Dnešní doba čerpá ze starých zdrojů, ať osvědčených či zapomenutých a právě zde se projevuje skutečná hodnota děl, ať z oblasti literární, výtvarné, filmové, a jiné....

Kapitola 03 Literární rozbor námětu Šťastný Princ

Celková charakteristika

Dílo v sobě snoubí prvky klasické pohádky, satiry a dramatu. Jedinec, v tomto případě Šťastný princ, nestarající se o svět kolem něj, je potrestán a jeho duše je uzavřena v těle sochy, jež mu byla vystavena na počest, jako ideál šťastného člověka. Ze svého piedestalu shlíží na nedokonalý svět, před kterým vždy zavíral oči, ale ačkoliv touží věci napravit, je bezmocně uzavřen. Teprve setkání s Vlaštovkou mu umožní vykoupení. Autor naráží na sociálně nevyrovnanou společnost a morální pokrytectví své doby. Oscar Wilde naráží na to, jak je důležité zajímat se o svět okolo sebe, nebýt naprostým otrokem své doby a především pečovat a starat se o své bližní.

Děj a kompozice

Doba a místo, v nichž se příběh odehrává, jsou nespécifikované, časové rozmezí ale zřejmě odpovídá době, v níž O. Wilde žil.

Do nejmenovaného města přilétá na podzim Vlaštovka a hledající místo na přespaní, usídli se u nohou plačící sochy Šťastný Princ. Nedá jí to a zeptá se, co ho tak trápí. Šťastný princ jí řekne pravdu o svém životě a o světě plný nezájmu, sobectví a hořké nespravedlnosti, na který shlíží ze svého piedestalu. Požádá Vlaštovku, aby prostřednictvím drahokamů, jež má zasazené v očích a jíci meče, pomohla lidem, kterých želel nejvíce. Vlaštovka se nechává opakovaně přemluvit, skvosty z jeho těla sochy vyjme a zanesou je k dotýčným osobám. Chudé švadleně, strádajícímu dramatikovi a malé prodavačce zápalek. Nakonec Princ ze sebe nechá sloupat zlato, kterým je pokrytý a skrze Vlaštovku jí obdaruje "své" chudé lidi, hlavně žebravé děti. Šťastný Princ je díky své oběti slepý a tak s ním Vlaštovka zůstává. To už ale nastává zima a Vlaštovka umírá. Šťastnému Princovi pukne srdce a tím jeho druhý život končí. Radní nechávají jeho sochu strhnout,

protože již nespĺňuje estetické účely a dohadují se, na počest kterého z nich se postaví nová.

Příběh má dvě rozličná ukončení, dle jednoho si Bůh poručí jednomu ze svých andělů, aby mu z onoho města přinesl dvě nejvzácnější věci, což je tělo mrtvé Vlaštovky a Princovo puklé olovené srdce. V druhé verzi Bůh požaduje, aby Vlaštovka navždy zpívala v rajske zahradě a Šťastný Princ mu v Jeho zlatém městě vzdával chválu.

Jazyk a styl

Styl vyprávění se dělí na dvě poloviny. Vlaštovčiny obdarovávající výpravy jsou prokládány jejími rozmluvami se Šťastným princem. Jazyk je jednoduchý, s nádechem lyrična, hlavně v pasážích, ve kterých jsou popsány lokace a atmosféra míst, kterými Vlaštovka prolétá a v částech, kdy vzpomíná na život se svými blízkými v Egyptě. Někdy je zde cítit jemná ironie, hlavně v úsecích, kde figurují radní a jedinci náležící ke "vzdělané vysoké třídní kastě".

Postavy

Šťastný Princ: socha, dříve jemný a citlivý muž královské krve, žijící celý život v paláci s vysokou zdí, přes kterou není vidět nedokonalý šedivý svět. Po své smrti je jeho duše uvězněna v těle sochy, shlížející na město svrchu, tedy z místa, odkud Šťastný Princ nemůže před ničím zavřít své oči.

Vlaštovka – Jednoduše smýšlející postava, s velkou empatií. Od svých druhů je odlišná skrze svou zvědavost a zájem o věci, o něž se její druhové nestarají. Například její atypická láska k Rákosníčkovi (v jiné verzi ke třtině) a Šťastnému Princovi. Tyto její vlastnosti nakonec přinesou jim oběma naplnění.

Kapitola 04 Dosavadní ilustrativní pojednání "Šťastného prince"

Tento námět již prošel četnými rukama českých i zahraničních ilustrátorů. Společným rysem jejich tvorby je jejich naivní poetičnost a lehká jednoduchost.

Nejstarší dohledanou ilustrací tohoto námětu je výtvarné provedení z roku 1888, jehož autorem je Walter Crane³(obr. 01). Jedná se o statickou celostránkovou perokresbu. Šťastný Princ stojí na svém piedestalu s hlavou lehce otočenou k Vlaštovce, jež mu poletuje okolo ramen. Vlaštovka stejně jako některá jiná zvířata a rostliny, jež v příběhu vystupují, jsou O. Wildem líčena stejně jako lidské bytosti a proto se jejich „název“ stává jejich „jménem“. Obdobně řešeno to bývá např. v bajkách.

Z dalších vyhledaných zahraničních publikací jsou nejvýrazněji pojednaná tato dvě díla:

Jedná se o "*The Happy Princ and Other Stories by Oscar Wilde*" s ilustracemi od Peggy Fortnum, z roku 1977.⁴Text je hojně doplňovaný drobnými perokresbami. V knize jsou čtyři celostránkové barevné ilustrace jednoduchého expresivního charakteru, z nichž jedna se námětem vztahuje k našemu příběhu. Znázorňuje Vlaštovku letící nad městem. V doprovodných kresbách se autorka zabývá motivem zubožených dětí, včetně nešťastné postavy prodavačky zápalek (obr. 02) a lehce načrtnutým malým "portrétem" Šťastného Prince. Celek působí svěžím lyrickým dojmem.

Druhá publikace nese název "*The Happy Princ and Other Stories*", konkrétně její třetí vydání z roku 1994, již výtvarně pojednal dánský ilustrátor a grafik Lars

³ WILDE, O., *The Happy Prince and Other Tales. Illustrated by Walter Crane and Jacob Hood*. ©2011[online], cit. 2. dubna 2013 Dostupné z:

<http://www.elysiumpress.com/pages/books/5077744/oscar-wilde/the-happy-prince-and-other-ales>

⁴ WILDE, O., *The Happy Prince and Other Stories*, s. 2

Bo.⁵Až na výrazný barevný přebal, se v ní pravidelně střídají „černo-bílé“celostránkové grafiky (specializoval se na techniku leptu) s doprovodnými, umístěnými nad názvy jednotlivých příběhů. Jeho tvorba je podobného charakteru, jako tvorba Peggy Fortnum, nicméně jeho kresebný styl je statického, avšak hravého jemně humorného charakteru, který, i přes určitou hořkost některých příběhů, ukazuje čtenářům dětskou pohádkovou stranu Wildova světa. Povídka Šťastný Princ obsahuje dvě ilustrace, celostránkovou a doplňující. Celostránková ilustrace námětově pojednává o soše Šťastného Prince "shlížející" slepýma očima na město pod sebou, zatímco Vlaštovka v pozadí naděluje lidem jeho dary (obr. 03). Na náměstí stojí plačící prodavačka zápalek. Ze Šťastného Prince, jenž je mírně natočen jejím směrem se skloněnou hlavou, máme dojem, jako by jí naslouchal. Doprovodná kresba opětovně řeší motiv Vlaštovky letící nad městem, z jehož středu vyčnívá socha Šťastného Prince. Lars Bo mne svým výtvarným pojetím příběhu zaujal a stal se tak částečně i jednou z mých inspirací.

Jedním z dalších podnětů k mé vlastní práci, je malebné expresivní ztvárnění Šťastného prince, jehož autorkou je Ivica Krošláková. Publikace „Šťastný Princ“ z roku 1965, je jedním ze dvou slovenských vydání nakladatelství Mladé Letá v Bratislavě.⁶ Oba výtisky, každý pojednaný jiným umělcem, mám v úmyslu zde představit. Tvorba Ivici Krošlákové mne oslovila svojí jednoduchou avšak rafinovanou přímočarostí. Výjevy nemají jednotný formát, lemují text po straně, mnohdy se jedná o detail v horním či dolním rohu. Jsou zde zpracovány tradiční motivy jako výřez se sedící chudou švadlenou a nemocným dítětem (obr. 04), i opětovné výtvarné podání nešťastné prodávkyne zápalek. V detailech se často objevuje Vlaštovka, která příběh zahajuje i ukončuje. Co zde chybí, je zpodobnění hlavní postavy, i když artefaktů, jež k ní odkazují, se zde nachází více než dost. Ať se jedná o detail "Princových očí" v podobě dvou safírů, oloupané plátky zlata z jeho "těla", či jeho olověné hořící srdce. Těžko říci zda absence podoby Šťastného Prince je autorčinou snahou, probudit čtenářovu fantazii, s tím, že s hrdinou, jenž

⁵ WILDE, O., *The Happy Princ and Other Stories*, s. 2

⁶ WILDE, O., *Šťastný princ*, Mladé Letá, Bratislava 1965

nemá "vrchní obal" se lépe ztotožníme, než s již danou formou. A právě tato myšlenka podnítila mojí vlastní tvořivost a změnila její kurz. S problematikou ztvárnění Šťastného Prince, jsem se též zaobírala, její úplné opominutí jsem vyloučila, nicméně myšlenka - Šťastný Princ, coby "výtvarně šedá eminence prostupující celým příběhem, leč zároveň nepřítomná", mne upoutala.

Druhým výtvarným autorem pojednávající "mladší" vydání Šťastného Prince nakladatelství Mladé Letá z roku 1988, je Klára Šmídová.⁷Její malby se vyznačují stroze kolorovanou, chladně odtažitou barevností. Kromě dvou drobných doprovodných motivů k příběhu, zahrnujících detail Vlaštovky a ruce, svírající v zobáku safír, neboli "Princovo oko", vytvořila i oboustrannou ilustraci s Princovým "portrétem" (obr. 05). I zde má hlavní postava nekonkrétní povšechně naznačené rysy, na rozdíl od konkrétní, jemně, propracované vlaštovky. Je zde využit kontrast bronzového teplého těla sochy a studeného modravého pozadí, v němž se dá uzříti silný vítr pohrávající si s listím, rozbouřené moře a i princův plášť zároveň. Celek působí lehce, otevřeně a nezúčastněně.

Nejstarší z českých ilustrovaných publikací, je výtisk, jež vydalo nakladatelství Jana Leichtera v Praze roku 1941, respektive třetí vydání s kresbami Prokopa Leichtera.⁸K našemu příběhu se vztahuje jeden černobílý celostránkový výjev, s ústřední dvojicí, sochou Šťastného Prince stojícího zády k nám a hledící do dále na město (obr. 06). Vlaštovka se mu vznáší nad hlavou, připomínající ukazatel směřující k Princem střeženému městu. Jan Leichter klade ve své důraz na čisté, místy až geometricky čisté a přesto místy hravé, linie. Důsledná utažená kresba je prosycena měkkým a něžným světlem, takže výsledek působí klidným harmonickým dojmem.

Roku 1947 z nakl. Jana Amose Vernerera vzešel další "Šťastný Princ" s přebalem a celostránkovou ilustrací Jana Konůpka.⁹Ilustrace na hlavní stránce je

⁷ WILDE, O., *Šťastný princ*, nakl. Mladé Letá, Bratislava 1988

⁸ WILDE, O., *Šťastný princ*, 3. vydání, nakl. Jana Leichtera, Praha 1941

⁹ WILDE, O., *Šťastný princ*, nakl. Jana Amose Vernerera, Daňkovic 1947

provedena technikou linorytu a pojednává známý ústřední námět, tj. „Šťastný Princ stojící nad městem na svém podstavci.“ Vlaštovka mu sedí na ruce, držíci rukojeť meče. Obě postavy na sebe vzájemně hledí, vedou spolu „rozhovor“. Celek působí obdobně něžně hravým statickým dojmem, jako výtvarný styl již zmíněného Larse Bo. Týká se to i jeho druhé grafiky, vyvedené v technice leptu. Ta se zaobírá současně dva náměty. V dolní části je vyobrazen ztrápený dramatik, v okamžiku, kdy se před ním na stole objeví darovaný safír (princovo oko). Mladík nejeví známky, že by si něčeho povšiml, je příliš ponořený do svých starostí. Spolu s ním je v místnosti Vlaštovka, jež tam vletěla otevřeným oknem. I ta jím zůstává nepovšimnuta. V horní části námětu je poprvé zpracována i část Vlaštovčina života. Jedná se o její vzpomínky na zimy trávené se svými druhy v Egyptě, o kterých se Princi v příběhu často zmiňuje (obr. 07).

Nejzvučnějším jménem je bezesporu Ota Janeček. Byl jedním z prvních, kdo proti tradiční výstavbě scény s jednajícimi hrdiny začal pracovat s náznakem, atmosférou a poetickým detailem.¹⁰ „Jeho“ Šťastný Princ z roku 1947¹¹ není výjimkou. Autor zde barevně vyobrazil, ať již v celostránkových či doplňkových ilustracích, náměty, kterými se jiní nezaobírali a leckdy jako by ignoroval části příběhu, které již mnohokrát pojednané byly. Autor zde například vymezil prostor v celostránkových ilustracích motivu strádajících dětí, jež jsou později obdarováni plátky zlata z Princova těla a spokojeným hrajícím si dětem v nastávající zimě na konci příběhu. Vše je prostoupeno nostalgickou, někdy hořkou jindy sladkou, atmosférou. Publikace obsahuje tři oboustranné ilustrace a šest celostránkových, vztahujících se k jedné ze dvou hlavních postav a to k Vlaštovce. Na první obrazové dvojstraně je Vlaštovka, jak poletuje nad řekou u Třtiny, které se dvoří. Námět je vyobrazením jejich námluv, respektive jejich konce, neboť Vlaštovka Třtinu opouští a chystá se letět do Egypta za svými druhy. Scéna je jakoby zalita mírným slunečním světlem a je tak tedy v ostrém kontrastu s druhým oboustranným výjevem, ve kterém Vlaštovka prolétá nočním městem a

¹⁰ STEHLÍKOVÁ, B., *Současná ilustrace dětské knihy*, s. 34

¹¹ WILDE, O., *Šťastný Princ*, nakl. Artia Praha 1947

v zobáčku nese „Princovo oko“. V obou případech byla Vlaštovka přítomna jako hlavní aktér, nicméně ve třetím a posledním je znázorněna, jako v případě ilustrace Jana Konůpka, část jejích vzpomínek na slunečný a žhnoucí Egypt. Konkrétně se jedná o kupce převážejícího na velbloudovi své zboží přes rozpálenou poušť. „Egypta“ se dotýkají postupně ještě dvě celostránková vyobrazení zachycující útržky z jejího vyprávění, konkrétně se jedná o pasáže zmiňující se o „žlutých lvech očima jako zelené beryly“ a „trpasličích pygmejích plujících na listových lodkách“.¹² Na dalších dvou obrazech se Vlaštovka vznáší u lodních stožárů a prolétá nad všetečnými vykulenými vrabci. Ota Janeček se těmito náměty, týkajícími se Vlaštovčina života věnuje zevrubněji, než tolik obvyklejším motivům, popisujících ústřední děj, jako Vlaštovčino „nadělování“ chudé švadleně, hladovému a zmrzlému dramatikovi, či zubožené prodavačce zápalek. Ale i zde se vyskytuje závěrečná scéna rozloučení (obr. 08), jež je umístěna i na přebalu na knihy. Šťastný Princ je, spolu s touto scénou, zpodobněn ještě na dalších dvou celostránkových vyobrazeních. Jeho rysy jsou jen lehce načrtnuté, nekonkrétní a všeobecné. Je to obdobný případ výtvarného vyjádření hlavní postavy, jako ten, který mne zaujal u Ivici Krošlákové. Stejně jako v jejím podání, i tady se vyskytuje několik prvků, včetně zmíněných mlhavých portrétů, odkazujících na Prince. Většinou jsou provázané s Vlaštovkou (nesoucí rubín z Princova meče či plátky zlata z jeho těla), která nás provází v celostránkových i drobných doprovodných ilustracích celou pohádkou. Vymyká se úvodní výjev, na kterém je zpodobněn „celý“ Šťastný Princ na svém obvyklém místě, nicméně ačkoliv je možné spatřit jednotlivé vrstvy jeho oděvu, na kterých jsou ještě patrné detaily vyšívání vzorů, jeho tvář zůstává ukrytá ve stínu klobouku. I zde je tedy čtenáři svým způsobem umožněno, vytvořit si v představách „svého“ Šťastného Prince.

¹² WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 12, 14

Dalším autorem, jenž výtvarně pojednal „Šťastného Prince“ je Luděk Maňásek. Zmiňuji vydání z roku 1985.¹³Luděk Maňásek vyzdvihl oba důležité protagonisty v příběhu ve třech poeticky naivních celostránkových ilustracích. Přičemž Vlaštovka je opět přítomna ve všech námětech. Jeden z nich, je z hlediska vybraného motivu, obdobný, jako motiv Ota Janečka. Jedná se o scénérii Vlaštovky poletující u lodního stožáru. Ilustrační tvorba Luděka Maňáska je měkká, lyrická, místy až ornamentální a více zaměřená na pečlivě vykreslené detaily a méně na atmosféru a emoce. Týká se to i dalších dvou jeho námětů: portrétu Šťastného Prince a Vlaštovky v protititulu publikace a celostránkové ilustrace líčící opět jednu z často vyobrazovaných situací vztahující se k ústřední dvojici, což je Vlaštovka kroužící okolo sochy Šťastného Prince (obr. 09). Z této publikace, kterou vlastním od dětství, jsem si „vypůjčila“ text pro své leporelo.

Vydání Šťastného Prince z roku 1994, jehož textový obsah výtvarně doprovodila Kateřina Štenclová¹⁴, je poslední, které zde představím. Přístup Kateřiny Štenclové k našemu příběhu je naprosto odlišný od ostatních, zde uvedených autorů. Vyprávění je provázeno „souborem“ celostránkových abstraktních maleb. Vyskytují se v nich i konkrétní symbolické prvky, z nichž nejčastěji zobrazované je srdce (obr. 10). Může být opět použito jako odkaz na olověné srdce Princovo i živé Vlaštovčino a těžit z podobných principů, jako v případě Ivici Krošlákové a Oty Janečka. Nicméně se tento námět objevuje i u ostatních příběhů, takže může poukazovat na všudypřítomnou lidskost a lásku v pohádkách Oscara Wilda.

¹³ WILDE, O., *Šťastný Princ a jiné pohádky*, nakl. Albatros 1985

¹⁴ WILDE, O., *Šťastný Princ a jiné příběhy*, nakl. Kentaur/ Polygrafia a.s. Praha 1994

Kapitola 05 Šťastný Princ na rádiových vlnách, jevišti a filmovém plátně

Literární dílo Oscara Wilda oslovilo nahrávací i filmová studia a proto se dnes můžeme se „Šťastným Princem“ setkat i v jiné, než psané formě.

26. prosince roku 1936 uvedla společnost Columbia Workshop rozhlasové drama „*The Happy Prince*“ v režijní adaptaci Irvinga Reise. Hudební doprovod vytvořil Bernard Herrman.¹⁵

O pět let později, roku 1941 byl „Šťastný Princ“ obdařen hlasem Binga Crosbyho. Záznamové album vzniklo v produkci společnosti Decca Records za režie samotného Orsona Wellese.¹⁶

U nás roku 2007 vzešla z nakladatelství Tympanum audiokniha „*Šťastný Princ a jiné pohádky*“, jejíž literární obsah namluvil Jiří Ornest.¹⁷

Roku 1969 na Novém Zélandě vznikla na motivy Šťastného Prince rocková opera v podání hudební skupiny La De Das.¹⁸

A konečně, roku 1974 v Kanadě, získal Šťastný Princ podobu krátkometrážního animovaného filmu. Snímek režíroval Michael Mills, hudbu složil Ron Goodwin. Hlasy hlavním postavám propůjčili Christopher Plummer a Glynis Johns.¹⁹

¹⁵ WIKIPEDIA, *The Happy Prince* © 2013[online], cit. 15. dubna 2013.

Dostupné z: http://www.En.wikipedia.org/wiki/Columbia_Workshop

¹⁶ WIKIPEDIA, *The Happy Prince* © 2013[online], cit. 15. dubna 2013

Dostupné z: http://www.En.wikipedia.org/wiki/The_Happy-Prince_and_Other_Tales

¹⁷ TYMPANUM AUDIOKNIHY, *Šťastný Princ a jiné pohádky* © 2007[cd-rom]

¹⁸ ELSEWHERE, *The Happy Prince by The La De Das* © 2013[online], cit. 15. dubna 2013

Dostupné z: <http://www.elsewhere.co.nz/music/1562/the-happy-prince-by-the-la-de-das-emi-reissue-2005/>

¹⁹ ČESKO SLOVENSKÁ FILMOVÁ DATABÁZE, *The Happy Prince* © 2013[online], cit. 15. dubna 2013 Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/20710-happy-prince-the/>

Roku 1999 vznikl další animovaný TV film, jehož tvůrcem je Anthony Bell. Šťastného Prince namluvil Ed Koch a Vlastovku Cindy Lauper. Příběhem nás provází Robert Guillaume.²⁰

Roku 2003 vznikla v Japonsku na tento námět, velmi volně zpracovaná, hraná seriálová adaptace *Kôfuku no ôji* (Šťastný Princ). Jejím tvůrcem je Ryûichi Inomata.²¹

I dnes je námět „Šťastný Princ“ stále aktuální. Z plánovaných muzikálových a divadelních adaptací, chystaných na rok 2013, zmíním muzikálovou adaptaci Vincenta Kennedyho.²²

²⁰ INTERNET MOVIE DATABASE, *The Happy Prince* © 2013[online], cit. 15. dubna 2013
Dostupné z: <http://www.imdb.com/title/tt0272648/>

²¹ INTERNET MOVIE DATABASE, *Kôfuku no ôji*© 2013[online], cit. 15. dubna 2013
Dostupné z: <http://www.imdb.com/title/tt0433499/combined>

²² AN GRIANÁN THEATRE, *The Happy Prince*© 2013[online], cit. 15. dubna 2013
Dostupné z: <http://angrianan.ticketsolve.com/shows/873491649/events>

Kapitola 06 Inspirační zdroje

06. 01 Jiří Trnka

Prvním jménem a inspiračním zdrojem zároveň, který bych zde chtěla uvést, je Jiří Trnka. Byl „typem renesančního charakteru, jenž zasáhl do oblasti malby, kresby, ilustrace, grafiky, loutkářství, plastiky a animovaného filmu.“²³S jeho tvorbou jsem se setkala již jako dítě, ať už se jednalo se o jeho ilustrace v knížkách „Perníková chaloupka“ či „Pohádky tisíce a jedné noci“ či loutkové filmy, „Mrazíci“, „Bajaja“ a „Osudy dobrého vojáka Švejka“, které jsem s nadšením sledovala. Pokaždé mě dokázal oslovit a vtáhnout do svého snového, poetického a něžného světa. Inspirována jsem byla hlavně jeho osmi celostránkovými barevnými výjevů v publikaci „Špalíček veršů a pohádek“ (obr. 11). Každá kompozice je, nezávisle na textu, sama o sobě vypovídající a uzavřená. Působí na čtenáře divadelním, dramatickým dojmem, podněcujícím jeho fantazii. Podobně, jako u Oty Janečka, se zde pracuje s atmosférou a náznakem. Tvorba Jiřího Trnky se vždy řídila jeho mottem: „Umění je dobré, když mluví ke každému. Jde tady o myšlenky, a ty nikdy nejsou pouze české, ty jsou vždycky jenom lidské.“²⁴

06. 02 Adolf Born

Tvorba Adolfa Borna mne, stejně jako u Jiřího Trnky, provázela od dětství. Ať již jako večerníček „Mach a Šebestová“ (obr. 12), nebo jeho známé ilustrace v dětských knížkách, které jsem četla. Adolf Born, grafik, kreslíř, karikaturista a ilustrátor, se vryl do paměti lidem, skrze svůj nezaměnitelný výtvarný humor, který nás k jeho obrazům přitahuje, jako plamen můry. Adolf Born mne seznámil s myšlenkou, že výtvarný svět, který se často prezentuje dětem, nemusí být dokonalý. A to dokonalý v každém smyslu. Že v „nedokonalé“ realitě, v níž žijeme,

²³ AUGUSTIN, L. H., *Jiří Trnka*, s. 14

²⁴ AUGUSTIN, L. H., *Jiří Trnka*, s. 3

se „určitá dokonalost“ a štěstí dá najít také. Černá a bílá, čisté dobro a vyhraněné zlo, je v jeho tvorbě zapomenuto a je nahrazeno ohromnou paletou humorné šedi. Z výtvarného hlediska to pro mne znamenalo, žena jednu věc se zkrátka dá dívat z více úhlů pohledu. Problém nemusí být nutně problémem, jediné možné řešení či přístup neexistuje. Do jeho světa velmi rádi vstupujeme, i když to, jak podotkl Miroslav Horníček, „není ráj, kvůli kterému bychom všichni společně konečně začali žít ctnostně, abychom měli na pobyt v něm nárok.“²⁵

06. 03 Kamil Lhoták

Dalším tvůrcem, jehož výtvarný styl na mne zapůsobil, je Kamil Lhoták. Mé první obeznámení s prací tohoto umělce proběhlo skrze publikaci „Vynález zkázy“ od spisovatele J. Verna (obr. 13). Jeho svět je jeden veliký kontrast naplněný *civilností i romantikou, věcností a fantazií, nostalgií i humorem.*²⁶ Jeho ilustrace jsou naplněny lehkostí a nekonečným klidem, který diváka pohladí na duši. Už, když jsem začala skicovat své první návrhy, měla jsem v úmyslu, své dílo obdařit podobně budovanou atmosférou.

06. 04 Josef Váchal

Poslední autor, jehož tvorba, mne při vytváření výtvarných předloh pro Šťastného Prince nejvíce ovlivnila, je Josef Váchal. V tomto případě mne oslovily jeho malířské práce a kolorované kresby, nesoucí většinou symbolický, pochmurně lyrický obsah. Za zmínku stojí trojice jeho kreseb: *Pláň elementální* (obr. 14) a cyklus *Lidská komedie, Boží komedie a Dábelská komedie.*²⁷ Už když, jsem si za své téma, volila „Šťastného Prince“, věděla jsem, že mé ztvárnění Wildovy „pohádky“, až tak pohádkou pro malé děti nebude. Ve své práci jsem se rozhodla uchopit tento motiv po svém a při zkoumání umělecké tvorby Josefa Váchala, jsem našla vhodné výtvarné podněty pro svoji práci.

²⁵ STEHLÍKOVÁ, B., Adolf Born, s. 6. (Miroslav Horníček, úvod v katalogu výstavy: Adolf Born, Bratislava 1985)

²⁶ STEHLÍKOVÁ, B., *Ilustrace*, s. 20

²⁷ KOTEK, J., Neuchopitelný Josef Váchal, obrazová příloha

Kapitola 07 Výchozí podněty k tvorbě ilustrací, analogie s jinými tvůrci

Leporelo "Šťastný Princ" obsahuje 11 celostránkových ilustrací. Vybrané náměty představují zlomové body příběhu. Některé z nich byly již několikrát výtvarně pojaté a jiné naopak opomenuté. Názvy jsou přímými citacemi z publikace "*Šťastný Princ a jiné pohádky*", z roku 1985, již vydalo Albatros, nakladatelství pro děti a mládež v Praze. Z této publikace jsem převzala text, který v leporelu provází mé výtvarné motivy.

Vytváření návrhů:

- Námět č. 01: „*Pak uviděla sochu na vysokém sloupu*“²⁸

Při utváření tohoto motivu jsem vyšla z již existujících vzorů. Šťastný Princ stojí na svém piedestalu a k jeho nohám přilétá Vlaštovka. Jedna ze dvou nejhojněji zobrazovaných scén "setkání". Stejným námětem se zaobírá i nejstarší dohledaná ilustrace tohoto námětu, kterou vytvořil již zmíněný autor Walter Crane. Na titulní stranu použili tento motiv Lars Bo a Jan Konůpek, detaily jejich výtvarného pojednání hlavního přebalu jsem pojednala v Kapitole 03 a konkrétní ukázky zařadila do obrazové přílohy. Tento námět je první celostránkový obraz, hned po titulní straně samozřejmě, který čtenář, spatří. Vlaštovka s Princem jsou ať již přímo či nepřímo vyobrazení všech mých kresbách. Stěžejní dvojici jsem umístila na diagonální kompozici, uzavřenou z obou stran oběma hlavními postavami, z nichž Vlaštovka zaujímá přední plán a socha Šťastného Prince se rýsuje v pozadí. Pozornost jsem zvláště věnovala budování atmosféry pomocí kresby a před tiskem jsem

²⁸ WILDE, O., *Šťastný Princ a jiné pohádky*, s. 8

se při vytírání barvy soustředila jen na vybraná místa tak, aby podstatné prvky (Vlaštovka s Princem), byly spojeny a umocněny světlem. Tento postup jsem použila i u dalších výjevů, zvláště u těch, u kterých jsem chtěla umocnit emocionální aspekt. Tento motiv jsem zpracovala ještě dvakrát, s jednou interpretací vás záhy obeznámím.

- Námět č. 02: „*Tam se usídlím,...*“²⁹

Tato scéna zahajuje samotný příběh. Je to víceméně jemně odlehčený výřez z předchozího motivu. Vlaštovka, již jsem opět umístila do popředí, přilétá k Princovu podstavci. Ústřední jádro námětu jsem opět vystavěla na diagonále, nicméně opačného směru. Světelnost je umírněná a rovnoměrná. Pro začátek samotného vyprávění jsem usilovala o vytvoření nenáročného světlého výjevu. Zvláště, když následuje po dramatické a tmavé titulní ilustraci. Tato scéna má svůj prapůvod v drobných doprovodných kresbách, obsahujících většinou letící Vlaštovku.

- Námět č. 03: „*Proč tedy pláčeš?*“³⁰

Setkání Šťastného Prince a Vlaštovky bývá často zpodobněno klasickou formou, ve které Šťastný Princ shlíží na "své" město a k němu přilétá Vlaštovka. Tato hojně využívaná podoba, jednoho z nejdůležitějších momentů, mi přijde vděčná, leč trochu neosobní. V mém výtvarném podání Vlaštovka sedí plačícímu Šťastnému Princi na rameni. Jedná se o jejich seznámení, respektive o tu část, kdy se Vlaštovka zeptá, co Šťastného Prince trápí. Zde začínají Vlaštovčiny výpravy za lidmi, kterým chce Šťastný Princ pomoci. Námět je "portrétem" obou hlavních protagonistů. Kompozice je, na rozdíl od predešlých dvou, statická. Při vytírání barvy před tiskem jsem se opět

²⁹ WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 8

³⁰ WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 9

zaměřila jen na pár důležitých úseků, aby vynikla intimní atmosféra námětu.

- Námět č. 04: „... a tím oknem vidím, jak tam u stolu sedí žena. ...je to švadlena...“³¹

Motiv patří do čtveřice vyobrazení, jejichž námětem je "Princovo obdarovávání". Má opět klidnou statickou kompozici. Hlavní výtvarný důraz jsem zde kladla na postavu ustarané pracující švadleny, která je usazena v prvním plánu. Mimo ní jsou v námětu zpodobněny ještě dvě postavy. Švadlenin nemocný syn v postýlce a Vlaštovka "nadělující" rubín. Přítomnost rubínu jsem zde spíš naznačila, než přímo "sdělila", Vlaštovku obklopuje nadpřirozená zář, jež je zdrojem světla pro celou scénu. Barevnost je měkká a rovnoměrná, zmíněný efekt, jsem v tomto případě nechala umocnit pouze stylem šrafury. Námět nepatří k často zpracovávaným motivům. "Chudou švadlenu" malebně pojednala pouze Ivica Krošláková.³² Popisu jejího výtvarného stylu, jsem věnovala prostor v Kapitole 03.

- Námět č. 05: „Mladík měl hlavu složenou v dlaních, takže neslyšel šum ptačích křídel...“³³

Druhý výjev patří do zmíněné čtveřice motivů o "Princově obdarovávání". Jelikož darem, který má nešťastnému mladíkovi zachránit život, je safír neboli Princovo oko, zahrnuje jsem do tohoto vyobrazení dva aspekty příběhu. Ve scéně vystupují opět tři postavy, Vlaštovka, dramatik a Šťastný Princ. Kompozice je diagonální, opět uzavřená ústřední dvojicí. Princ je zde přítomen formou náznaku (safír) a svým částečným portrétem. Ilustrace vypovídá o Princově oběti a starostlivosti a může být interpretována, jako pohled do jeho vševidoucí

³¹ WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 9

³² WILDE, O., Šťastný princ, s. 10

³³ WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 13

myslí. Jeho strach o životy a osudy "jeho" lidí. Námět se zoufalým dramatikem, kromě ilustrace Jana Konůpka, nedostával v příběhu Šťastného Prince, příliš výtvarného prostoru.

- Námět č. 06: „*To je krásné sklíčko, ...*“³⁴

Výjev zobrazující Princovu třetí oběť. Malá prodavačka zápalek dostává od Vlaštovky Princovo druhé oko, aby byla uchráněna od domácího násilí. I zde je Princ skrze svůj dar, symbolicky i "osobně" přítomen. Scénu jsem tentokrát nepojala, jako průhled do Princova vnitřního altruistického světa, ale stejně jako u první ilustrace, jsem zde zpracovala motiv setkání. Šťastný Princ je socha. Žádný pohyb, prostě nehybný prvek. Dokonalý protiklad k létající čilé Vlaštovce. Veškerý kontakt s lidmi a prostředím vůbec, je přenechán právě jí. Nejen v příběhu, ale i v jakémkoli obrazovém doprovodu. Přitom se Vlaštovka stává jeho "nohama, rukama a zrakem". Rozhodla jsem se tedy tuto skutečnost, prostřednictvím tohoto a předchozího námětu, změnit a oba prvky, do této doby oddělené, spojit v jeden.

- Námět č. 07: „*Jsem celý pokrytý zlatem, obereš je všechno a rozdáš mým chudým, ...*“³⁵

Poslední námět, pojednávající o Princově nadělování. Vlaštovka, na Princovo přání, oloupe z jeho "těla" plátky zlata a roznáší je žebrařím dětem a ostatním chudým lidem. Ústředním prvkem, jehož jsem v této ilustraci využila, jsou ruce. Ruce, jako naše primární končetina, jako symbol, jako forma řeči (gesta), ... Tento prvek je vděčný "všestranný" nástroj, umožňující navíc nespočetné množství interpretací. V tomto případě, jsem ponechala "divákovi" velký prostor, pro jeho představivost. Jde o ruce chtivé, chamtivé, hladové, prosebné, zoufalé, ... V tomto motivu, je hlavní dvojice, odsunuta do pozadí. V zadním

³⁴ WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 14

³⁵ WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 15

plánu, jsem jemně naznačila prvek křídel. Podobně, jako jsem těchto principů využívala u Šťastného prince (a jako jich využívali i jiní autoři), jsem je nyní využila u Vlaštovky. Zlato z princova "těla" zde vyobrazeno není. Usilovala jsem pouze o znázornění psychologický prvku "nadělení", tzn. "Ruce čekající na dar".

- Námět č. 08: „*A políbila Šťastného Prince na rty, ...*“³⁶

Scéna rozloučení. Asi nejznámější verzi tohoto námětu, vytvořil pro titulní stránku Ota Janeček.³⁷ Ani já jsem se ztvárnění tohoto motivu nehodlala vyhnout. Protože popisuje část příběhu s největším emočním výbojem, rozhodla jsem se ji v příběhu též výtvarně pojednat nejen jako celostránkovou ilustraci, ale i jako motiv na hlavní přebal leporela. Jedná se o druhé portrétové zobrazení hlavní dvojice. Pro Šťastného Prince je to polibek na rozloučenou, jelikož má za to, že Vlaštovka odlétá za svými druhy do Egypta, má ve tváři zasněný výraz a něžně se usmívá. Vlaštovka se chce zase rozloučit, protože je zesláblá zimou a ví, že v nejbližších chvílích zemře. Přesto jsem ji nezpodobnila nešťastnou či smutnou, jelikož byla s Princem šťastná a dobrovolně se rozhodla se svým přítelem zůstat. Obě figury jsem nakreslila z profilu, Šťastný Princ polibek očekává a Vlaštovka chce políbit.

- Námět č. 09: „*V tom okamžiku se ozval podivný zvuk, jako by v soše něco puklo.*“³⁸

Tuto ilustraci jsem budovala podobně, jako titulní výjev "setkání". Kompozice je postavená na diagonále, jako vždy ukončena z obou stran stěžejními postavami. Zachycuje okamžik, ve kterém Vlaštovka padá mrtvá k zemi a Šťastný Princ si uvědomuje, k čemu právě došlo. Kolem obou figur, jsem při šrafování ponechala světlo, jímž jsou postavy

³⁶ WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 16

³⁷ WILDE, O., Šťastný Princ“, nakl. Artia Praha 1947

³⁸ WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 16

navzájem spojeny. K docílení většího dramatického dojmu, jsem opět před tiskem, vytřela části s Vlaštovkou a Šťastným Princem.

- Námět č. 10: „..., ta socha bude představovat mě.“³⁹

Socha Šťastného Prince byla stržena a městští radní, včetně starosty, se hádají, kterého z nich bude představovat nová. Kresba je lehká a barevnost měkká a světlá. Při budování postav radních, jsem využila prvků lehké karikatury. Tato scéna je jedna ze dvou, kde nejsou přímo vyobrazeny obě hlavní postavy. Jediný prvek, který se dá interpretovat, jako nepřímý odkaz na postavu Šťastného Prince, je opuštěný podstavec, o jehož opuštěnosti panují veliké rozepře.

- Námět č. 11: „...dvě nejvzácnější věci, ...“⁴⁰

U tohoto námětu jsem se rozhodla, poskytnout "Šťastnému Princovi" lepší vyústění. Ve v této verzi příběhu, již výtvarně zpracovávám, Bůh poslal jednoho ze svých věrných andělů, aby mu donesl z města, kde se příběh odehrál, dvě nejvzácnější věci a on mu přinesl Princovo puklé olověné srdce a mrtvou Vlaštovku.⁴¹ V tomto případě jsem ovšem dala přednost jinému zakončení, ve kterém Bůh rozkáže, aby mu Vlaštovka zpívala navěky v Jeho rajské zahradě a Šťastný Princ mu v Jeho zlatém městě vzdával chválu.⁴² Usoudila jsem, že v jedné i druhé verzi, Šťastný Princ i Vlaštovka, naplnili své osudy či poslání a dostalo se jim pro jejich skutky Božího uznání, ať již v jakékoliv podobě. Proto jsem se rozhodla pro trochu optimističtější formu zakončení. V námětu jsou vyobrazeni Šťastný Princ a Vlaštovka, volní a směřující společně na "lepší místo". Šťastný Princ je osvobozený, ze svého vězení, kterým bylo jeho, vyrobené tělo, připoutané k podstavci. Kolem ramen mu poletuje Vlaštovka. Obě postavy jsem

³⁹WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 16

⁴⁰WILDE, O., Šťastný Princ a jiné pohádky, s. 16

⁴¹WILDE, O., Šťastný Princ“, nakl. Artia Praha 1947

⁴²WILDE, O., Šťastný princ, Mladé Letá, Bratislava 1965

vyobrazila v situaci, kdy se na chvíli zastavily a daly se do řeči. Jsou tmavé, k divákům obrácené zády. Scénu jsem pojednala bez detailů, hlavní roli zde hraje výrazná a hustá šrafura, ponechávající postavám, kolem jejich obrysů, úzký světelný prostor.

Kapitola 08 Leporelo

Definice leporela je dle slovníku cizích slov „harmonikově se rozkládající knížka“, nebo také „skládanka z tvrdého papíru“. ⁴³

Nejčastěji bývají leporela vytvářeny jako knížky pro malé děti. Využívá se jich též někdy v případě turistických průvodců, nebo reklamních prospektů.

Ve vztahu k zadání mé diplomové práci, jsem se zabývala podobou leporela, coby publikace určené dětem. Tento „druh“ leporela zpravidla obsahuje dějově navazující celostránkové obrazové výjevy. Ty jsou buď prokládané textem, nebo je text pojednán přímo v ilustracích. Jelikož tento druh publikací vzniká pro malé děti, bývají ilustrace většinou jednoduše řešené, veselé, s jasným, stručně vypovídajícím, obsahem. Stejně, jako u „klasického“ leporela, jsou má celostránková vyobrazení prokládána textem. Obrazové stránky se v pravidelných intervalech střídají s textovými. Ačkoliv jsou v jejich názvech obsažené citované úryvky z doprovázejícího textu, výjevy se svojí sousední textovou stranou dějově nespojují. Ilustrace mají temnější tonalitu a zvolený námět je přeci jen pro malé děti příliš pochmurný a složitý na pochopení. Stylem kresby jsem se ovšem držela zásad, kterými se řídí tvůrci dětského leporela, náměty jsou spodobněny jednoduše a s jasnou výpovědí pro malé i velké diváky. Koneckonců, jedním z nejdůležitějších podnětů k výtvarnému stylu, kterým jsem ilustrace v leporelu pojednala, je dětská fantazie a dětský svět všeobecně.

⁴³ SLOVNÍK ONLINE, *Leporelo* [online] © 2013, cit. 15. dubna 2013
Dostupné z: <http://www.online-slovník.cz/slovník-cizich.slov/leporel>

Kapitola 09 Realizace leporela

09. 01 Rozbor použité grafické metody

Když jsem zvažovala, jakou výtvarnou techniku použiji pro zhotovení praktické části své diplomové práce, rozhodla jsem se nakonec pro grafickou metodu. Grafické metody mají výhodu, že jsou do určité míry opakovatelné (na jednu matrici případně cca. 40 tisků, než se opotřebí, záleží na materiálu) a snadno rozmnožitelné. Použila jsem konkrétně techniku „suché jehly“, která spadá pod způsob tisku, zvaný, „tisk z hloubky“. Původně jsem plánovala vytvořit soubor jedenácti černobílých grafických listů, nicméně po poradě s vedoucím své práce, jsem se rozhodla přidat podtón hnědé, pro získání větší škály odstínů a širší možnosti dalších grafických úprav a efektů.

Potřebné pomůcky:

11 připravených kresebných návrhů, 11 měděných matric, kopírovací papír, tužka, rydlo, tiskařská barva (černá, hnědá), olej, špachtle, textilie na vytírání barvy, tiskařský válcový lis, filcová plst', balicí papír, karton na vypodložení, papíry pro tisk, nádoba (menší vanička) s vodou na předmáčení papírů, noviny na vysoušení.

Postup práce:

- Nejprve jsem vyhotovila přípravné kresby (je nutné uvědomit si, že kresba musí být stranově obrácená tzv. „negativ“)
- Za použití kopírovacího papíru jsem návrhy přenesla na připravenou vyčištěnou měděnou desku a přenesený motiv zpracovala rydlem (obr. 26).
- Příprava papírů pro tisk – papíry jsem ponořila do nádoby s vodou (obr. 27) a po uplynutí zhruba jedné hodiny je proložila novinami a lehce (ne úplně) je vysušila. Papíry je nutné si připravit min. dvě hodiny před samotným tiskem. Na počáteční tisky jsem vyzkoušela

bílý i tónovaný tiskařský papír, a následně se rozhodla, která ze dvou variant, bude pro mé zamýšlené účely vhodnější. Rozhodla jsem se, že pro kompletní cyklus použiji bílý papír.

- Na měděnou matrici jsem nanasla směsici tiskařské barvy (obr. 28) s trochou oleje a pečlivě, rovnoměrně ji rozetřela po celé ploše (obr. 29). Následně jsem začala textilií barvu vytírat, ale jemně, aby se nevytřela z vyrytých částí. Pro cílené efekty jsem na některých místech barvu v rozumné vrstvě ponechala a v jiných částech (i vyrytých) cíleně vytřela.
- Tisk - vytřenou matrici jsem přenesla (vyrytou stranou nahoru) na připravený karton s balícím papírem, na ni položila vlhký papír pro tisk, přikryla filcem a pod nastaveným tlakem na válcovém lisu (obr. 30) vytiskla konečný produkt. Musíme dát pozor, aby nebyl karton zvlhčený, nebo aby se filc nikde tzv. „neboulil“, výsledný grafický list může být rozmazaný, jelikož se navlhčený papír může při tisku posunout. Pokud je navíc filc prodřený, barva se nemusí pořádně obtisknout.

Na výsledné grafické listy (obr. 31 – 46) jsem po uschnutí napsala název a počet. Ořízla je, ofotila a zapaspartovala.

09. 02 Další úpravy

Oskenované listy jsem pro potřeby leporela nadále upravila v programech Gimp 2, grafickém editoru, sloužícímu k úpravě a tvorbě bitmapových souborů a v programu XnView, určenému k základní úpravě grafických souborů a videí.

Postup práce:

- Vyrovnání tonality obrazů – Prvním krokem bylo barevně sjednotit tištěné výjevy a připravit je tak pro chystanou konečnou formu leporela. Zmínila jsem "barevně sjednotit", nicméně jsem usilovala o to, aby byl každý zásah do "originálů" minimální.
- Název – Zvažovala jsem, zda do ilustrací dosadit ve zmíněném programu text, či názvy motivů umístit na protější stranu, leč nakonec zvítězila první možnost. Názvy jsou bílé barvy a zpracovány ve fondu Bookman Old Style.
- Text – Text i názvy ilustrací, jak již bylo zmíněno, jsem převzala a upravila podle zmíněné publikace "Šťastný Princ a jiné pohádky", z roku 1985, již vydalo Albatros, nakladatelství pro děti a mládež v Praze. Použitý fond na název publikace je Bookman Old Style.
- Titulní strana – S ohledem na výrazné ilustrační pojednání leporela, jsem se rozhodla titulní stranu pojednat skromnějším a vzhledově jednodušším úpravou. Na černý podklad, jsem umístila podélný výřez Námětu č. 08 a do dolní pravé části jsem umístila název knihy. Námět 08 je největším zlomovým a emočním bodem příběhu, pro tyto vlastnosti jsem si jej zvolila a zpracovala na přebal leporela.

09. 03 Jiné výtvarné možnosti a úpravy

Zatímco v předchozí metodě jsem usilovala o co nejmenší množství výrazných zásahů digitálních úprav, je zde ještě několik výtvarných možností, jež také vychází z mnou vytvořených grafických listů, nicméně představují větší výrazný zásah do podoby originálů.

K hlavnímu vybranému ilustračnímu přístupu tedy ještě přikládám ukázky tří dalších výtvarných interpretací. U každé z nich jsem vypracovala dvě ukázky. Námět jedné z ukázek je společný pro všechna tři pojetí. Jedná se o námět č. 08,

tedy titulní scéna rozloučení. K ní jsem pak ještě jako druhou ukázkou přiřadila jednu z doprovodných ilustrací.

Jiné výtvarné interpretace:

- **Kolorovaná verze** – inspiračním podnětem pro toto výtvarné ponětí, mi byla tvorba Josefa Váchala, respektive jeho kolorované kresby. Inklinovala jsem k širší a výraznější barevné škále a částečně tak zachovala tonalitu a grafickou strukturu originálu. U námětu č. 08, jsem takto pojednala zadní plán výjevu, zatímco okolí dvou ústředních postav jsem ponechala v původní barvě tisku. Nicméně, aby Šťastný Princ a Vlaštovka v barevné vrstvě nezanikli a spojili se s pozadím námětu, musela jsem je tedy z části kolorovat. Druhou vybranou ilustrací tohoto motivu je námět č. 07, Princovo obdarovávání chudých. I v tomto případě jsem se držela zpátky a nechávala místy působit barvu grafického tisku. Kolorovala jsem tedy, oproti předešlému námětu, pouze okolí čekajících rukou v přední části obrazu a zadní část nechala netknout. Názvy jsou vsazeny do dolních částí vyobrazení a vyvedeny v bílé barvě.
- **Černobílá verze** – zde jsem v programu XnView, pomocí "konverze do stupňů šedi", vybrané ukázky odbarvila a upravila v programu Gimp 2, jehož nabídky struktur (Cell 01, Cell 02, Grass) jsem využila k prohloubení kontrastu. V námětu rozloučení jsem tak tyto stopy využila v pozadí námětu, přičemž struktura stopy Cell 02, jsem nechala působit i v obličejích Šťastného Prince a z větší části ho tak začlenit do zadního plánu. Vlaštovce je zde ponechán její světelný prostor. V druhém námětu č. 04 o chudé švadleně, jsem stejných struktur (hlavně Cell 01 a Cell 02), využila obdobným způsobem, v pozadí ilustrace a zvýraznila tak hlavní děj obrazu. Postava švadleny prvním plánu je též v menší míře prostoupena použitými strukturami, nicméně, kvůli

drobnější kresbě a velikosti figury, je takto pojednána v menší míře než postava Šťastného Prince, v předchozím námětu. Názvy jsou, obdobně jako v minulém případě, vsazeny do dolních částí vyobrazení a vyvedeny v bílé barvě.

- **Koláž** – Poslední možnou výtvarnou interpretací díla, je forma částečné koláže. Jelikož pracuji s původními grafickými listy a nehodlala jsem úplně potlačit jejich kresbu a tonalitu, je v tomto případě forma koláže užita spíše doprovodný, místy spíše dekorativní, prvek. Jako materiál pro vytvoření těchto dvou ukázek, jsem využila znehodnocených starých tisků a prostého bílého papíru. Narozdíl od předešlých dvou variant, jsou zde názvy námětů do obrazů zpracovány formou koláží. V případě námětu rozloučení, mají stejný výtvarný vypovídající účel, jako ilustrace sama. Je nutné připomenout, že je tento motiv zpracován jako hlavní přebal možného leporela a proto je název odlišný od názvu tohoto námětu, jako celostránkové ilustrace. Šťastný Princ je v této části příběhu, v tomto okamžiku, skutečně šťastný a Vlaštovčiny poslední myšlenky se upínaly k jeho osobě, což jsem mínila obojí pomocí textu a názvu publikace zároveň, vyjádřit. Formou koláže jsem budovala zadní plán námětu společně s Princovou postavou, kterou jsem opět se zadní částí v menší míře propojila. Vlaštovce jsem opět ponechala původní výrazný prostor. V námětu č. 06, zpodobňující Šťastného Prince a prodavačku zápalek jsem prvku koláže využila v daleko menší míře. Ilustrace obsahuje spoustu jemných detailů, takže jsem pomocí této techniky pouze sjednotila okraje a obraz tak "zarámovala". Název je vystřižen z kopie původního textu.

Kapitola 10 Využití v pedagogické výtvarné činnosti ZUŠ

Využít formu leporela s pohádkovým obsahem, jsem dostala během konání své praxe na ZUŠ Vítězslava Nováka v Jindřichově Hradci.

"Pohádky a příběhy" se ukázaly být všestranně využitelným a rozvíjícím námětem pro děti na prvním stupni, se kterými jsem převážně pracovala. Bylo zde potřeba větší míry motivačních podnětů, než u starších dětí druhého stupně, kde je z větší části náplň jejich hodin věnována výtvarnému studiu přírody, perspektivy a lidské anatomii – studie geometrických předmětů, zátiší, portrét a jiné ... například: Kůra stromů – kresebná či malebná studie struktury jejího povrchu. Žáci, připravující se na studia na středních školách, měli po dohodě s vyučujícím svůj vlastní program.

Vzhledem k tomu, že jsem na svých hodinách měla věkově smíšené skupiny, v nichž byli leckdy i děti v předškolním věku, náměty musely být většinou všeobecné, jednoduché, aby si k nim každé z dětí našlo svoji cestu. A tady našly pohádky své vděčné uplatnění. Uvědomila jsem si, že vyučovací náplň na prvním stupni se, až na několik výjimek samozřejmě, od druhého stupně liší jen svojí interpretací. Malí žáci jsou též uváděni do světa přírody, skrze pohádky se seznamují s různými druhy prostředí, zvířat, rostlin a zlehka se jim odкрývají informace o lidském těle. Volila jsem náměty, které děti neznaly, podklady pro přípravu vyučovací hodiny jsem čerpala z dětské literatury a encyklopedií, vztahující se obsahem k chystanému vyučování. Skrze pohádku "Malý Princ" od francouzského spisovatele a pilota Antoina de Saint-Exupéryho⁴⁴ jsem vystavěla vyučování s obsahem: "Cesta do vesmíru, cíl: Planeta vašich snů". Z dalších publikací jsem u nejmladších dětí uplatnila "Špalíček veršů a pohádek" Františka Hrubína⁴⁵, konkrétně jsem jim představila vyprávění o Sindibádovi,

⁴⁴ DE SAINT-EXUPÉRY, A., *Malý Princ*, nakl. Albatros 1989

⁴⁵ HRUBÍN, F., *Špalíček veršů a pohádek*, nakl. Albatros 2006

skrže než jsem pro ně vystavěla téma "Ryba jako ostrov?", uvádějící je do světa mořských živočichů, Nicméně jsem leckdy dětem předestřela námět, se kterým se již setkaly a zbožňovaly ho, např.: "Hledá se Nemo"⁴⁶, jež je podobně jako příběh o Sindibádovi, seznámil s vodní říší v námětu „Chodíme po mořském dně". Vzhledem k jejich nadšení, z vytváření svých "vesmírných putování", jsem jim v poslední svojí vyučovací hodině nabídla téma vycházející ze, v současné době populárního, loutkového filmu "Kuky se vrací".⁴⁷ Tématem vyučování sestalo "Kuky na Měsíci" a pro děti, jež příznivci této postavy nebyly, se námět změnil na "Vaše cesta na Měsíc". Motiv měl být prezentován formou komiksu. Žáci měli vytvořit obrazové vyprávění, rozsahově na tři až šest kreslených polí. Výsledek se neslepoval dohromady, jednotlivá políčka se na konci zaměňovaly a umožnily tak vznik nesčetného množství příběhů. Právě v této době i já našla podnět ke vhodné podobě své diplomové práce.

Dětem prvního stupně se skrže vhodně zvolené podněty, v mém případě "pohádky", rozšiřují hranice fantazie a vývoj její výtvarné interpretace. S doplňujícím materiálem; encyklopediemi, nasbíranými přírodninami (například k mořskému světu vztahující mušle, korály a jiné...) jsou postupně obeznámeny se světem, který je obklopuje a prohlubuje jejich touhu dozvědět se o něm mnohem více.

⁴⁶ ČESKO SLOVENSKÁ FILMOVÁ DATABÁZE, *Hledá se Nemo*, © 2013 [online], cit. 15. dubna 2013
Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/43924-hleda-se-nemo/>

⁴⁷ ČESKO SLOVENSKÁ FILMOVÁ DATABÁZE, *Kuky se vrací*, © 2013 [online], cit. 15. dubna 2013
Dostupné z: <http://www.csfd.cz/film/244402-kuky-se-vraci/>

Kapitola 11 Závěr

V úvodu jsem zmínila, že zatímco obsah příběhů a pohádek bývá stejný, mění se forma jejich interpretace a ilustrativní tvorba nového výtvarného podání "Šťastného Prince", mne v tomto názoru pevně utvrdila. Motto: "obsah určuje formu", zde nabylo dalších rozměrů. Při budování této práce jsem se seznámila s nesčetnou řadou tezí a výtvarných interpretací tohoto literárního díla. Ve vizuální rovině jsem též zakusila "roli vypravěče", oblékajícího Šťastného Prince do nových šatů a vypravila ho ve společnosti Vlaštovky k lepšímu konci. Zda byl například konec šťastný či ne, záleží na úhlu pohledu čtenáře i diváka zároveň a také výtvarného tvůrce, jenž mu zprostředkovává nejen Wildovo, ale i své stanovisko pohledu na náš svět. Oscar Wilde byl svobodomyšlný člověk a tak ve svých, dodnes populárních, literárních počinech zanechal celou řadu interpretací svým čtenářům, divákům, ilustrátorům, překladatelům, režisérům, a jiným... A já jsem mu za to velice vděčná.

Kapitola 12 Použitá literatura

12. 01 Tištěné zdroje

1. HLAVÁČEK, Luboš. *Současná grafika 2.*, Praha: Odeon, 1978
2. DVOŘÁK, František. *Současné exlibris*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979
3. KOTEK, Josef. *Neuchopitelný Josef Váchal*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2008. ISBN 978 - 808 - 6559 - 940
4. ODEHNAL, Antonín. *Grafické techniky: praktický průvodce*. Brno: ERA, c2005, ISBN 80 - 736 - 6006 -7
5. STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Adolf Born*, 1. vyd. Praha: Odeon, 1988
6. STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Ilustrace*, 1. vyd. Praha: Odeon, 1984
7. STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1984, 221 s. STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Současná ilustrace dětské knihy*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979
8. WILDE, Oscar. *Cantervillské strašidlo a jiné prózy*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1965
9. WILDE, Oscar. *Šťastný Princ*, 1. vyd. Artia Praha 1969
10. WILDE, Oscar. *Šťastný Princ a jiné pohádky*, 2. vyd. Praha: Albatros, 1985

12. 02 Internetové zdroje

1. WIKIPEDIA, Wikipedia: the free encyklopedia [online], 2013,
2. [http// www. en. wikipedia. org](http://www.en.wikipedia.org)
3. ELSEWHERE, *Elsewhere* [online], 2013,
4. [http// www. elsewhere. co. nz](http://www.elsewhere.co.nz)

5. ČSFD, Česko slovenská filmová databáze [online], 2013
6. [http// www. csfd. cz](http://www.csfd.cz)
7. IMDB, Internet Movie Database [online], 2013
8. [http// www. Imdb.com](http://www.Imdb.com)
9. AN GRIANAN, *An Grianán Theatre* [online], 2013
10. [http// www. angrianan. com](http://www.angrianan.com)
11. SLOVNÍK ONLINE, *Slovník online* [online], 2013
12. [http// www. online - slovník. cz](http://www.online-slovník.cz)

Kapitola 13 Přílohy

I. Obrazová příloha - Teoretická část	38
II. Obrazová příloha - Praktická část	43
III. Použitá literatura	61

I. Obrazová příloha: Teoretická část

Obr. 01 Walter Crane, 1888

Obr. 02 Peggy Fortnum, 1977

Obr. 03 Lars Bo, 1994

Obr. 04 Ivica Krošlák, 1965

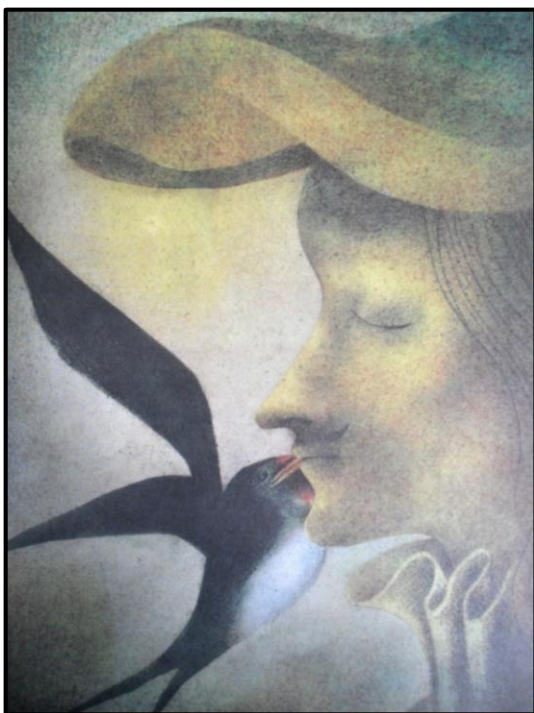
Obr. 05 Klára Šmídová 1988

Obr. 06 Prokop Leichter, 1941

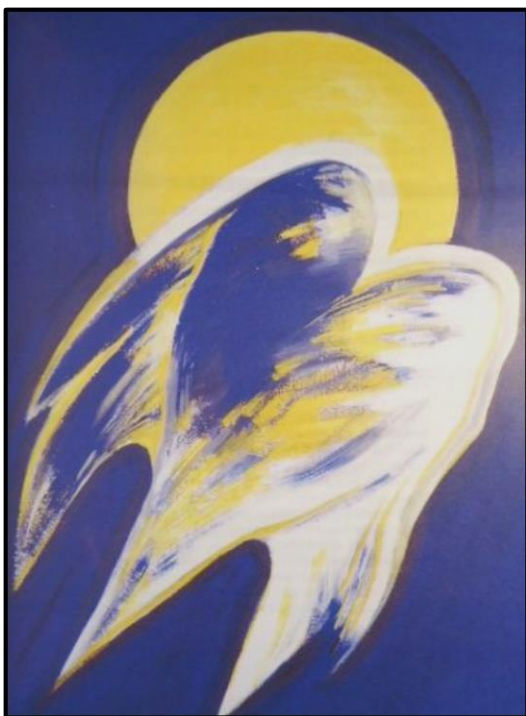
Obr. 07 Jan Konůpek, 1947

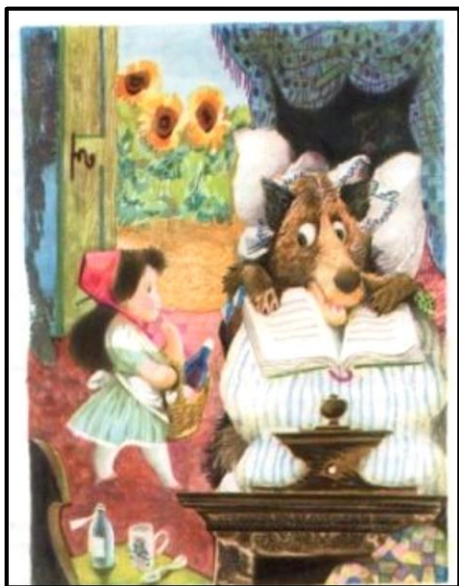
Obr. 08 Ota Janeček, 1969

Obr. 09 Luděk Maňásek, 1985

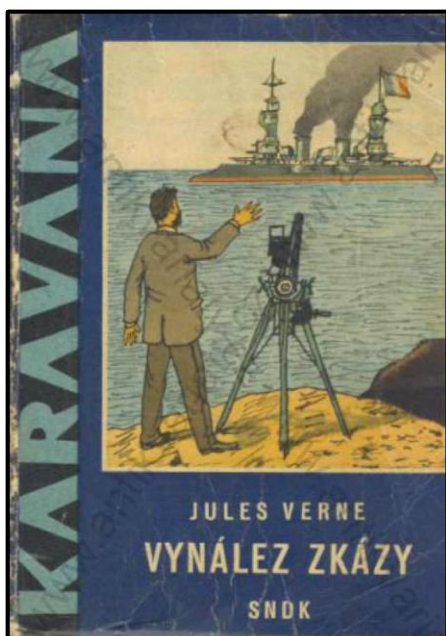
Obr. 10 Kateřina Štenclová, 1994

Obr. 11 Jiří Trnka, 1968

Obr. 12 Adolf Born, 1976

Obr. 13 Kamil Lhoták, 1959

Obr. 14 Josef Váchal, 1904 - 1907

II. Obrazová příloha: Praktická část

Obr. 15 Námět 01

Obr. 16 Námět 02

Obr. 17 Námět 03

Obr. 18 Námět 04

Obr. 19 Námět 05

Obr. 20 Námět 06

Obr. 21 Námět 07

Obr. 22 Námět 08

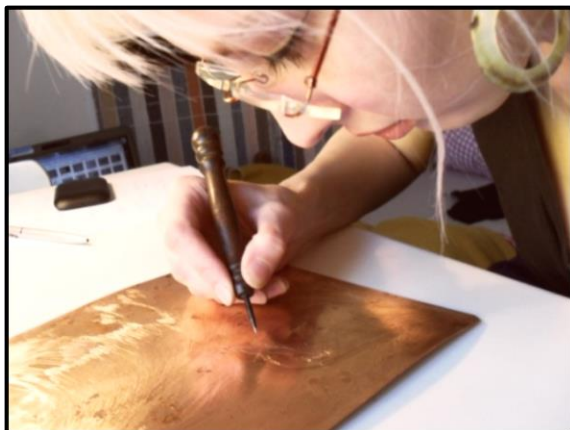
Obr. 23 Námět 09

Obr. 24 Námět 10

Obr. 24 Námět 11

Obr. 26 Zpracování návrhu na měděnou matici

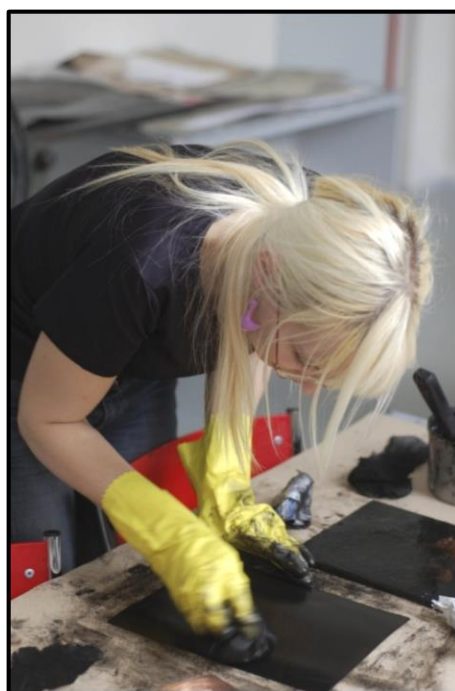
Obr. 27 Nádoba na přípravu papíru na tisk

Obr. 28 Tiskařské barvy

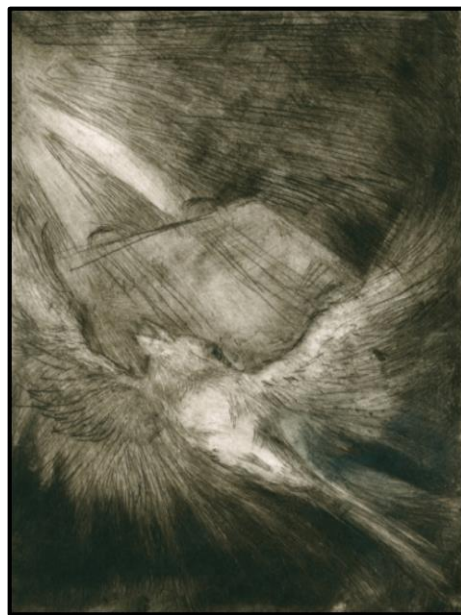
Obr. 30 Válcový lis

Obr. 29 Vytírání barvy z matrice

Obr. 31 Grafický list,
Námět 01, první verze

Obr. 32 Grafický list,
Námět 01, druhá verze

Obr. 33 Grafický list,
Námět 02, první verze

Obr. 34 Grafický list,
Námět 02, druhá verze

Obr. 35 Grafický list,
Námět 03

Obr. 36 Grafický list,
Námět 04

Obr. 37 Grafický list,
Námět 05

Obr. 38 Grafický list,
Námět 06

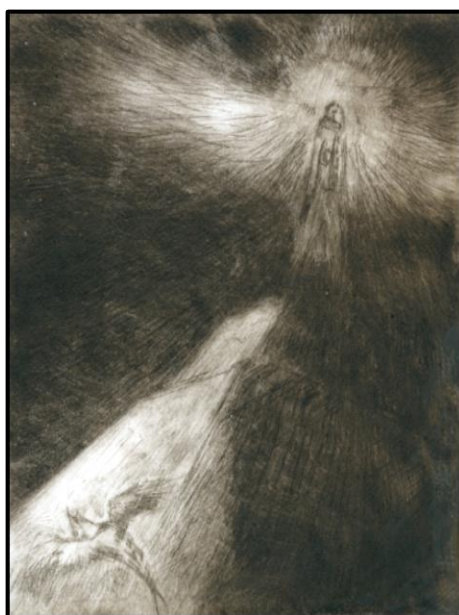
Obr. 39 Grafický list,
Námět 07, první verze

Obr. 40 Grafický list,
Námět 07, druhá verze

Obr. 41 Grafický list,
Námět 08

Obr. 42 grafický list,
Námět 09

Obr. 43 Grafický list,
Námět 10

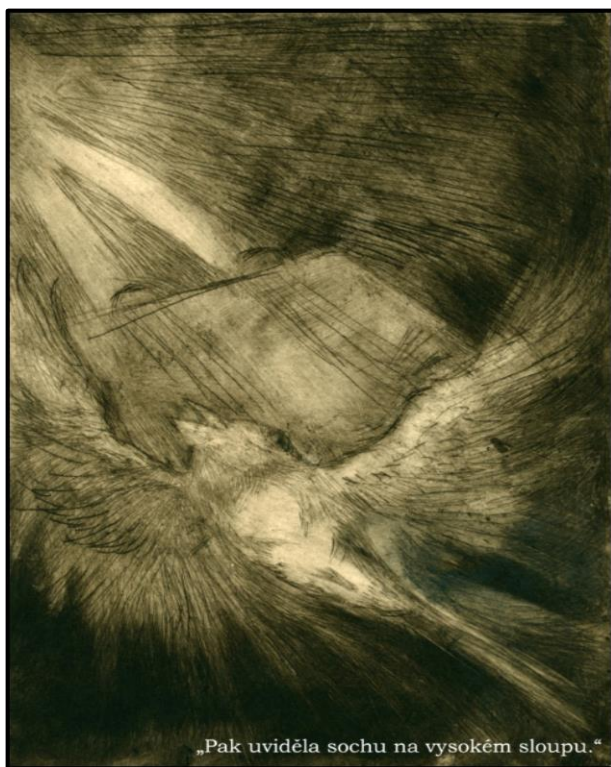
Obr. 44 Grafický list,
Námět 11

Obr. 45 Grafický tisk,
Námět 06 (zkušební tisk
č. 1 na tónovaný papír)

Obr. 46 Grafický tisk,
Námět 08 (zkušební tisk
č. 2 na tónovaný papír)

Obr. 48 Leporelo, Námět 01

Obr. 49 Leporelo, Námět 02

Obr. 50 Leporelo, Námět 03

Obr. 51 Leporelo, Námět 04

Obr. 52 Leporelo, Námět 05

Obr. 51 Leporelo, Námět 06

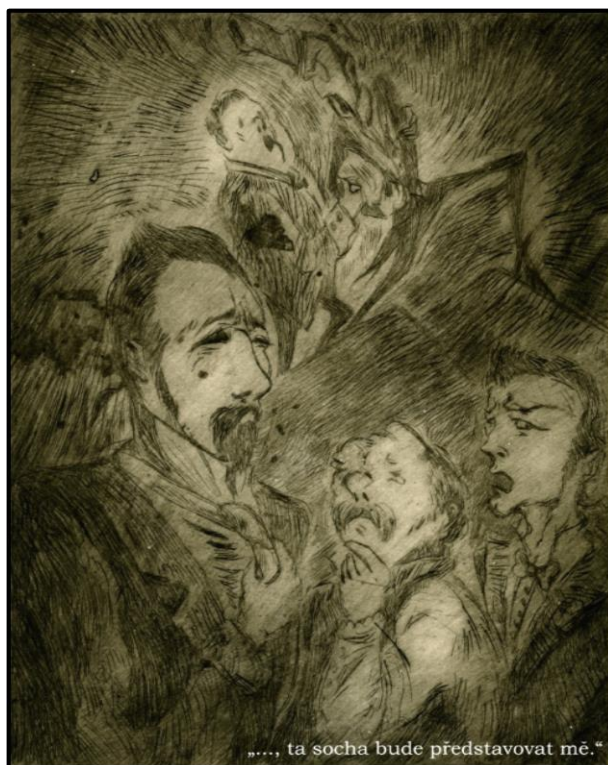
Obr. 52 Leporelo, Námět 07

Obr. 53 Leporelo, Námět 08

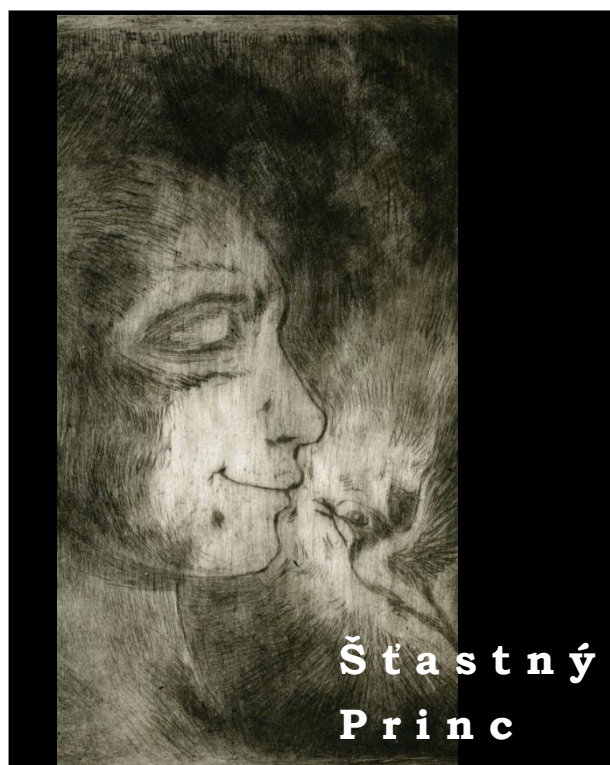
Obr. 54 Leporelo, Námět 09

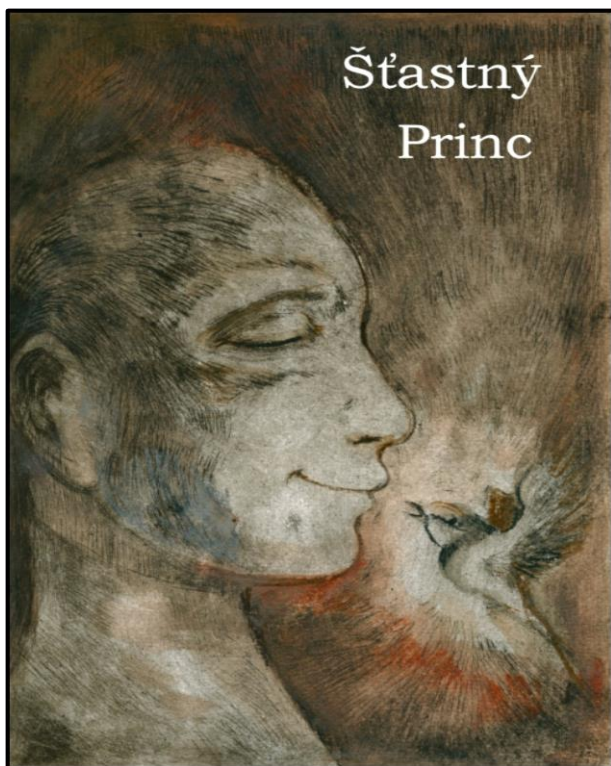
Obr. 55 Leporelo, Námět 10

Obr. 56 Leporelo, Námět 11

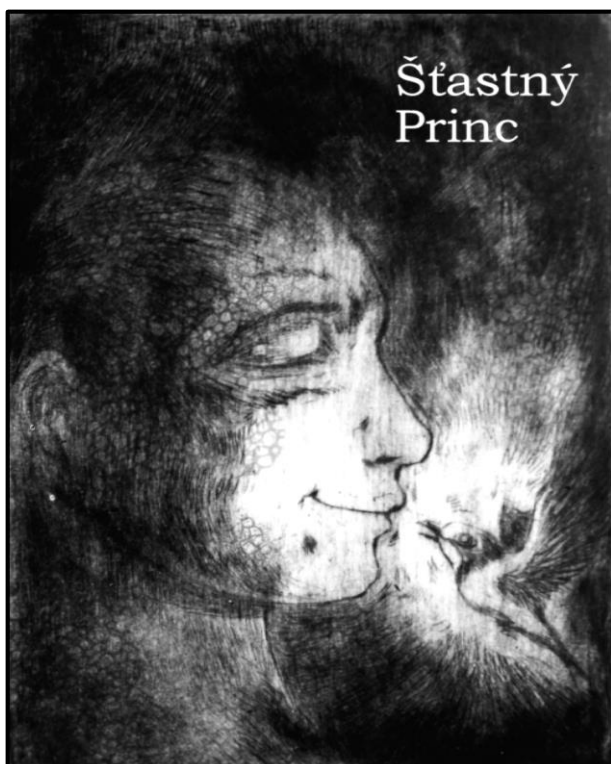
Obr. 58 Leporelo, Obálka

Obr. 58 Leporelo, Námět 08,
kolorovaný návrh 1

Obr. 59 Leporelo, Námět 07,
kolorovaný návrh 2

Obr. 60 Leporelo, Námět 08,
černobílá verze

Obr. 61 Leporelo, Námět 04,
černobílá verze

Obr. 62 Leporelo, Námět 08,
koláž

Obr. 63 Leporelo, Námět 06,
koláž

Obr. 63 Objevujeme planety,
cestovatelský deník, 1. třída
7. 10. 2012

Obr. 64 Navazujeme
kontakty

Obr. 65 Ztroskotali
jsme

III. Použitá literatura

1. CRANE, Walter. The Happy Prince. In: *Wikimedia Commons* [online]. 6. 12. 2011. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Happy_prince.jpg
2. FORTNUM, Peggy. Prodavačka zápalek. In: *The Happy Prince And Other Stories*. nakl. NY: E. P. Dutton a CO. INC., 1977. str. 8
3. BO, Lars. Šťastný Princ. In: *The Happy Prince And Other Stories*. Puffin Books. 1994
4. KROŠLÁKOVÁ, Ivica. Švadlena. In: *Šťastný Princ*. Mladé Letá. Bratislava. 1965. str. 10
5. ŠMÍDOVÁ, Klára. Šťastný Princ. In: *Šťastný Princ*. Mladé Letá. Bratislava. 1988. Str. 24 – 25
6. LEICHTER, Prokop. Šťastný princ. In: *Šťastný princ a jiné pohádky*, nakl. Jan Leichter. Praha. 1941
7. KONŮPEK, Jan. Šťastný Princ. In: *Antikvariát Beneš* [online]. 2007. Dostupné z: <http://www.antikvariát-benes.cz/?pg=detail&idb=26062>
8. MAŇÁSEK, Luděk. Šťastný Princ. In: *Šťastný princ a jiné pohádky*. Albatros. Praha. 1985. Str. 11
9. ŠTENCLOVÁ, Kateřina. Srdce. In: *Šťastný Princ a jiné příběhy*. nakl. Kentaur/Polygrafia. 1994
10. TRNKA, Jiří. Karkulka. In: *Radio Praha* [online]. 2013. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/static/trnka-jiri/zivotopis#>
11. BORN, Adolf. Mach a Šebestová. In: *Zdeněk Miler – Krtek dětem* [online]. 2005. Dostupný z: http://www.spilberk.cz/old/IMAGES/born/mach_sebestova.jpg
12. LHOTÁK, Kamil. Vynález zkázy. In: *Antikvariát Klariáni* [online]. 2013. Dostupný z: <http://www.antik-klariani.cz/verne-jules-vynalez-zkazy-karavana-ilustrace-lhotak-p-14003.html>
13. VÁCHAL, Josef. Elementární Pláň. In: *Neuchopitelný Josef Váchal*. Nová Tiskárna. Pelhřimov. 2008. Obrazová příloha